

САВЧЕНКО Олег
науковий співробітник
Інститут енциклопедичних досліджень НАН України

ОЧЕРЕТЯНКО Світлана
головний науковий редактор
Інститут енциклопедичних досліджень НАН України

МУХА Владислав
заступник директора із загальних питань
Інститут енциклопедичних досліджень НАН України

РЕГІОНАЛЬНІ Й НАЦІОНАЛЬНІ ЕНЦИКЛОПЕДІЇ В КОНТЕКСТІ ГУМАНІТАРНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

У дослідженні акцентовано увагу на тому, що енциклопедичні видання, як національні, так і регіональні, відіграють велику роль у підвищенні рівня освіти громадян, покращенні їхніх інтелектуальних здібностей, прищеплюванні патріотичних почуттів і гордості за свою країну. На цій підставі автори висловлюють ідею того, щоб розвиток енциклопедичної справи в державі належав до стратегічних напрямків у здійсненні державної гуманітарної політики.

Ключові слова: енциклопедія, регіональна енциклопедія, гуманітарна політика України, розвиток суспільства.

У ХХІ столітті завданням енциклопедичної науки є не лише прирощення нових енциклопедичних знань, а й дослідження накопиченого досвіду створення енциклопедій, вивчення класифікації таких видань, випрацювання наукових методологічних засад енциклопедистики як науки загалом та творення енциклопедій різних типів зокрема, а також практичне застосування енциклопедичних знань задля духовного й економічного розвитку держави.

Довідкова література, яка складається з енциклопедій, словників, довідників та деяких інших типів видань, – це сукупність творів, які акумулюють і систематизують багатоаспектні фактологічні відомості; вони не передбачують суцільного читання, як, скажімо, художній твір, але надають читачеві довідку достовірного змісту з того чи іншого питання, викладену в компактному вигляді.

У свою чергу, енциклопедії та довідники – це типи довідкової літератури, що являють собою упорядковану за алфавітом або іншою системою збірку відомостей зі всіх галузей знання (універсальна енциклопедія чи довідник) або з окремої ділянки (спеціальна енциклопедія чи довідник). Енциклопедія від довідника відрізняється найперше обсягом і докладністю пояснення того чи іншого поняття (явища, процесу, особи тощо): в енциклопедіях матеріал повніший, ніж у довідниках, а тому енциклопедії є більш поважним, солідним і затребуваним виданням.

Енциклопедія – це завжди знакова книга. Вона як найбільш довершений і авторитетний тип довідкової літератури є «візитівкою» країни чи її регіону, народу чи його окремої частини. Якщо національна енциклопедія є засобом демонстрації світу наукового і культурного потенціалу країни, то регіональна – демонструє країні потенціал регіону, дає можливість українській спільноті незалежно від місця народження чи проживання отримати можливість більше дізнатися про життя в регіонах, зобразити їхні найхарактерніші й найвизначніші особливості.

Енциклопедія – це видання, яке вміщує лише найістотнішу інформацію. Від інших інформаційних видань вона відрізняється достовірністю, перевіреністю, «недискусійністю», науковістю відомостей. Цей тип видань є водночас і найбільш зручним джерелом об'єктивних неупереджених знань.

Загалом можна виділити такі риси енциклопедично-довідкової літератури:

- системність викладу інформації (всеосяжність, багатоаспектність, узагальненість);
- наявність чітких визначень (тлумачень);
- базовість інформації (фундаментальні основні відомості);
- науковість (оперування загальноприйнятими в науці положеннями);
- об'єктивність (відсутність упереджених суджень);
- фактологічна точність (достовірність);
- лаконічність і доступність викладу інформації (компактність);
- можливість швидко (оперативно) отримати необхідну інформацію;
- зручність пошуку інформації (абеткова або інша, наприклад, тематична система структурування матеріалів).

Важливо підкреслити, що енциклопедія – це видання, якому властивий високий науковий рівень, адже до написання енциклопедичних статей традиційно залучають найвідоміших чи найавторитетніших фахівців зі своєї галузі знань. Авторитетні фахівці, наявність науково-редакторської колегії, значний штат редакційних служб забезпечує енциклопедичні видання такою прикметною ознакою, як еталонність. Енциклопедія – це книга книг. Справді, енциклопедії визнані вершиною книгодрукування, підготування яких вимагає багато часу, значних інтелектуальних та фінансових витрат.

Найперше практичне значення створення енциклопедій для держави чи регіону полягає в тому, що доступ до цього джерела знань завжди позитивно позначається на розвитку економіки відповідної території та окупається сторицею. Звісно, підрахувати економічну вигоду складно, до того ж не варто очікувати миттєвого зиску. Однак той факт, що прибуток від цього виду інтелектуально-духовної діяльності однозначно існує, став давно зрозумілим у цивілізованому світі. Високорозвинені країни світу до-

сягли свого економічного поступу завдяки величезним фінансовим вкладенням у сферу науки, культури та освіти, в тому числі й забезпечивши розвиток енциклопедичної справи.

Отже, наявність високого рівня енциклопедії є показником розвитку суспільства, зокрема науки, освіти, економіки, суспільних відносин та соціально-економічних умов. Національна енциклопедія виступає одним з атрибутів державності та ознак зрілості нації; регіональна – є важливим духовним атрибутом регіону. Енциклопедична наука має посідати важливе місце у вивченні соціально-економічного життя суспільства. А наукова енциклопедична інформація має слугувати міцною основою для вироблення державної та регіональної соціально-економічної політики у всіх її аспектах. Перспектива енциклопедизації в Україні є державною проблемою сучасної політики у справі організації ефективного функціонування державної влади.

Історія людства свідчить, що багатьом енциклопедіям судилося зіграти рушійну роль для розвитку суспільства, причому не лише в окремій країні чи регіоні, а ширше – на глобальному світовому рівні. Наприклад, варто згадати французьке енциклопедичне видання, підготовлене Дені Дідро та іншими визначними постатями епохи Просвітництва, яке вважається таким, що підготувало інтелектуальний ґрунт для Великої Французької Революції 18 ст. Як відомо, ця революція стала символом боротьби за права людини не лише у Франції, а й інших країнах Європи. Тож не дарма свого часу Б. Курилас назвав енциклопедії «воєнним приладдям» [2: 226]. Саме після Великої Французької революції прийшло усвідомлення того, що справжнім сувереном у державі є не монарх, що належить до тієї чи іншої династії, а народ (нація). Усіх людей було визнано вільними й рівними в правах, такими, що мають свої інтереси і здатні їх захищати незалежно від держави. Відбулася десакралізація влади і перехід від підданської до громадянської політичної культури в Європі. Внаслідок цих змін народи стали інакше дивитися на самих себе. І один із чинників, що посприяв цим кардинальним змінам, стало енциклопедичне знання, його концентрація, осмислення й переосмислення.

Нині в країнах світу по-різному вибудовують протекціоністську політику щодо книжкових видань національного чи регіонального значення. Для України показовим може бути досвід Канади. Вона не лише впоралася з могутньою гуманітарною експансією Франції, Великої Британії та Сполучених Штатів Америки, а й завдяки виваженій політиці у видавничій сфері зуміла створити захищений і водночас один із найвідкритіших національних книжкових ринків, перетворити видавничу галузь на провідну в структурі економіки Канади. Саме держава, усвідомивши, яку велику роль відіграють для неї книги, наповнені енциклопедичними знаннями, вдалася до низки заходів на підтримку національного книговидання. В основному вони полягали в наданні коштів на публікування навчальної, енциклопедичної, культурологічної літератури, творів канадських авторів, рекламу та пропаганду канадської книжки; а також у розробленні федеральної програми розвитку книговидавничої сфери, направленої на створення відповідної інфраструктури, дослідницьку діяльність, розвиток інформаційної бази для створення відповідних видань. Все це разом посприяло захистові національних інтересів, державного інформаційного простору та позитивно вплинуло на економічний розвиток всіх регіонів Канади та інтелектуальний поступ канадців.

Загалом підтримка національного книговидання з боку урядів європейських країн та США найчастіше виявляється в закупівлі за бюджетні кошти 20–40% щорічного сумарного накладу книжок, які виходять друком у цих країнах, для поповнення фондів публічних, дитячих, спеціалізованих та університетських бібліотек.

Якщо говорити про Україну, то державна підтримка законодавчо стосується передусім особливих видань – книжкових пам'яток, що становлять собою об'єкти матеріальної чи духовної культури виняткової цінності, серед них – рукописні книги, рідкісні й цінні видання, тобто такі, що зберігаються у бібліотечних чи музейних фондах. Це – ті видання, які у правовому полі визначаються Державним реєстром національного культурного надбання, затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України від 12 серпня 1992 р. Про такі видання держава офіційно піклується: займається їх збереженням, реставрацією, регулює їх використання тощо.

Жодні інші типи видань не регламентуються нормативно-правовою базою як видання національно (державно чи регіонально) важливого значення.

Енциклопедичні видання національного характеру юридично не належать до культурного чи будь-якого іншого надбання держави. Не існує спеціальних видавничих державних програм щодо сприяння розвитку національної енциклопедичної справи, поширення енциклопедій у суспільстві. Натомість, скажімо, у наших слов'янських сусідів сербів національна «Сербська енциклопедія» є об'єктом правовідносин і фігурує в сербському законодавстві – в спеціально створеному Законі Про «Сербську енциклопедію».

В Україні офіційна державна підтримка й розвиток книговидання нині ґрунтується на «Концепції державної політики щодо розвитку національної видавничої справи та популяризації читання на період до 2020 року», схваленій Кабінетом Міністрів України 24.02.2016 року. Метою Концепції, як зазначено в ній, є відродження соціального значення книги та читання як процесу культурного, духовного, професійного та інтелектуального збагачення людини, суттєве підвищення якості і професіоналізму кадрового ресурсу, створення сприятливих умов для розвитку видавничої галузі та системи інформування про вітчизняну видавничу продукцію, що дасть можливість підвищити рівень конкурентоспроможності України як європейської держави. Ця Концепція та план заходів до неї, на жаль, не передбачають акцентування ні на енциклопедичних виданнях, ні на регіональному книговиданні загалом. Вважаємо, це суттєва прогалина, особливо з огляду на тлі нинішніх реформ в країні. Йдеться, зокрема, про те, що нині в державі впроваджують адміністративно-територіальну реформу, зміст якої полягає в децентралізації влади, тобто наданні регіонам більших прав, повноважень, можливостей. Звісно, адміністративно-територіальна реформа актуалізує значення і роль регіональних енциклопедій та краєзнавчої літератури в цілому. В цьому ж контексті надзвичайно важлива роль регіональної енциклопедистики пов'язана з туризмом в регіонах нашої країни, який потребує розвитку. І з цієї точки зору регіональні енциклопедії можна розглядати як одне з ключових джерел інформаційного забезпечення державної політики у розвитку туризму в Україні.

Щоправда, в Україні діє державна програма «Українська книга», основною ідеєю якої є якісне та змістовне наповнення асортименту вітчизняної книжкової продукції

для досягнення відповідного інформаційного, освітнього, культурного рівня українського суспільства, сприяння формуванню позитивного міжнародного іміджу держави. Ця програма, у разі проходження конкурсу, надає видавництвам фінансове забезпечення на друк видань. Відрадно, що окремим напрямком цієї програми є «науково-популярні видання, довідкові та інформаційні видання (енциклопедії, довідники, словники тощо)». Наприклад, у 2016 році за цією програмою було видано перший том «Франківської енциклопедії» у 7 томах.

Енциклопедичні видання як якісний інтелектуальний продукт сьогодні створюють в академічних чи університетських колах – як у столиці та і регіонах. Наприклад, багато інститутів Національної академії наук підготували енциклопедії з відповідних галузей знань. Прикметно, що ця тенденція нині набуває популярності. І не лише серед академічних інститутів чи університетів, а й часто серед громадських чи інших організацій в різних регіонах України.

Проте поява таких енциклопедій не була зумовлена державною політикою у цьому напрямі. Інакше кажучи, того доробку, який має українська енциклопедистика сьогодні, могло б і не бути. Лише окремі (поодинокі) видавничі проекти енциклопедичного характеру були ініційовані й фінансово підтримані вищими органами державної влади, зокрема «Велика українська енциклопедія» – відповідно до указів Президента України Про Велику українську енциклопедію (№ 1/2013 від 02.01.2013) та Питання підготовки та видання Великої української енциклопедії (№ 7/2015 від 12.01.2015). Заради справедливості (і для того, щоб історія не повторилася) варто сказати, що були й такі проекти, які держава ініціювала та фінансово не підтримала. Наприклад, указом Президента України (від 15.12.2006, № 1088/2006), Постановою Президії НАН України (від 18.10.2006, № 264) та дорученням Першого Віце-прем'єр-міністра України (від 29.07.2008, № 52197/34/1-06) було ініційовано створення «Української національної енциклопедії», яку, підкресливши неабияку важливість подібних видань, підтримали Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, Міністерство економіки України, Державний комітет телебачення і радіомовлення України. Проте проект не був реалізований через відсутність фінансування.

Існують також регіональні енциклопедії, створення яких було ініційоване й фінансово забезпечене місцевими органами державної влади. Приміром, «Тернопільський енциклопедичний словник» створено відповідно до рішення сесії Тернопільської обласної ради «Про організацію видання Тернопільського енциклопедичного словника» (від 11.11.2002), яким було затверджено редакційну колегію та створено при ній редакційно-видавничу групу. Важливо наголосити, що, готуючи цей словник, колектив укладачів керувався методичним досвідом підготовки національної «Енциклопедії сучасної України», про що зазначено в передмові. Редакція «Енциклопедії сучасної України» передала частину статей та фотокарток. Сподіваємося, що така практика набуде серед видавців регіональних енциклопедій свого поширення; як, власне, і практика серед обласних рад ініціювати створення обласних енциклопедій.

У 2011 році Харківська обласна рада ініціювала створення видання «Харківщина: Енциклопедичний словник», уповноваживши на її підготовку Харківський національний університет ім. В. Каразіна. Варто сказати, що 2015 року весь наклад цього

енциклопедичного словника було арештовано без зазначення підстав. Однак, причина очевидна: у переліку членів редколегії видання є Г. Кернес, М. Добкін, останньому з яких 2014 року було висунуто підозру в зазіханні на територіальну цілісність країни як представнику влади. Сам факт накладання арешту свідчить, що державні служби розуміють стратегічне значення енциклопедичної інформації. На жаль, експертної оцінки цього видання ніхто з фахівців не надавав, принаймні у відкритому доступі цієї інформації не виявлено. Працівники Інституту енциклопедичних досліджень НАН України були б раді ознайомитися з цим виданням, фахово проаналізувати його, зокрема й на предмет того, чи становить це видання загрозу національній безпеці України чи все ж таки є важливою для розвитку регіону енциклопедією, задум створення якої, до речі, був пов'язаний з підготовкою до чемпіонату Європи з футболу 2012 року, коли Харків був одним з міст України, де відбувалися ці змагання. Тож зміст енциклопедії мав би бути орієнтованим як на українського читача, так і іноземних туристів (вболівальників), що мало б сприяти поширенню знань про Україну загалом і Харківщину зокрема в Європі та світі.

На жаль, авторські колективи чи видавництва не надсилають бодай примірник власних енциклопедій до установи – єдиного в Україні координаційного центру з питань енциклопедичної справи. Та й інформація про вихід тієї чи іншої регіональної енциклопедії не завжди надходить до інституту або надходить із запізненням. Немає в бібліотеці установи й харківського видання, тож і фахове уявлення про неї відсутнє.

Додамо також, що важливою для української енциклопедистики є розпочата робота з підготовки «Волинської універсальної енциклопедії», яку ініціювала Волинська обласна рада. Поки що видання не опубліковано.

Загалом відсутність чіткої державної позиції щодо питання підготовки енциклопедично-довідкових видань призводить до того, що ринок української книжки заповнюється низькоякісною продукцією, в назві якої з'являється слово «енциклопедія». Йдеться про ту книжкову продукцію, яку створено винятково з комерційною метою. Такі книги зазвичай не становлять жодної цінності для розвитку української державності. Вони часто позбавлені високої книжкової культури – починаючи з того, що їх створюють нікому не відомі люди в тій сфері знань, про яку вони пишуть, закінчуючи мовними, а то й фактичними помилками. Ба більше, засилля таких псевдоенциклопедій сприяє тому, що якісні справжні енциклопедії губляться серед них, втрачаючи свою цінність.

Ситуація в енциклопедистиці корелює із загальною тенденцією ставлення держави до науки: як зазначає М. Недюха, маючи потужний науковий і науково-технічний потенціал, держава слабо використовує його як засіб і ресурс для розвитку країни [3: 274].

Однак, вважаємо, що державна політика у напрямі піклування про підготовку енциклопедичних видань повинна бути спрямована не лише на систематичне поповнення відповідних джерел інформації, а й збереження й поширення (популяризацію) тих, що вже існують. Важливо й інше: виокремити пріоритетні напрями довідкової літератури, втілити в життя реальну програму видання тих книжок, які б оптимально відповідали вимогам часу, вимогам українських читачів та вимогам держави до них, слугуючи

цінним і надійним джерелом багатоаспектних об'єктивних відомостей, інструментом розвитку держави в напрямі покращення її інтелектуального, духовного й економічного розвитку.

Виховання патріотизму громадянського суспільства – одне з провідних завдань держави в напрямі гуманітарної політики. Це саме питання вельми актуальне й у різних наукових дисциплінах педагогіці, філософії тощо. Взаємодія державного апарату й досягнень науки, а також суспільної думки – є успішною формулою у питаннях про формування патріотизму й гордості за свою країну. Держава при широкій участі науки і громадськості має розцінювати виховання суспільства як основний компонент своєї педагогічної політики. Світова і вітчизняна історія освіти свідчить про те, що змістові параметри мети виховання підростаючих поколінь відображають рівні цивілізації суспільства, його демократичних характеристик, економічних можливостей, компетентності уряду, служб прогнозування і розрахунку реальних умов розвитку педагогічних систем. Побудова громадянського суспільства, інтеграція України у світове та європейське співтовариство передбачають орієнтацію на Людину, її духовну культуру, виховання ціннісного ставлення до соціального оточення та самої себе, національно свідомого, високоосвіченого, життєво компетентного, толерантного громадянина – патріота, здатного до саморозвитку та самовдосконалення, відповідального перед своєю нацією.

Національно-патріотичне виховання громадян, особливо дітей та молоді, є одним з основних складників консолідації та розвитку українського суспільства, запорукою готовності до сучасних нових викликів. З метою виховання громадянина-патріота України, утвердження любові до Батьківщини, формування у особистості ціннісного ставлення до суспільства та самої себе, духовності, моральності, шанобливого ставлення до національних надбань українського народу, усвідомлення єдності власної долі з долею своєї країни, наслідування найкращих прикладів мужності та звитяги борців за свободу та незалежність України (як з історичного минулого, так і сьогодення), активної за формою та моральної за змістом життєвої позиції, сучасна українська держава потребує національної системи виховання.

Розбудова національної системи виховання, як і освіти загалом, яку сьогодні реформують, в сучасних умовах з урахуванням кардинальних змін у всіх сферах суспільного життя, історичних викликів ХХІ століття вимагає критичного осмислення досягнутого і зосередження зусиль та ресурсів на розв'язанні найбільш гострих проблем, які стримують розвиток, не дають можливості забезпечити нову якість освіти, адекватну нинішній історичній епосі. Модернізація і розвиток освіти повинні набути випереджального безперервного характеру, гнучко реагувати на всі процеси, що відбуваються в Україні та світі. Підвищення якісного рівня освіти має бути спрямоване на забезпечення економічного зростання держави та розв'язання соціальних проблем суспільства, даліше навчання і розвиток особистості. Якісна освіта є необхідною умовою забезпечення сталого демократичного розвитку суспільства.

2015 року з'явився Указ Президента України про затвердження «Стратегії національно-патріотичного виховання дітей і молоді на 2016–2020 рр.». Згідно зі Стратегією національно-патріотичне виховання має набути характеру системної і цілеспрямованої діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, навчальних

закладів, інститутів громадянського суспільства, громадян з формування у людини і громадянина високої національно-патріотичної свідомості, почуття відданості своїй державі. Основними складниками національно-патріотичного виховання мають стати громадянсько-патріотичне, військово-патріотичне, духовно-моральне виховання.

У зв'язку з цим енциклопедичні видання можемо рекомендувати як доступне надійне інформаційне джерело для досягнення цієї важливої мети – патріотичного виховання суспільства. З метою забезпечення національно-патріотичного виховання важливими є довідкові видання зі сфери української науки, культури та мистецтва, військової справи, цивільної оборони, історії (з акцентом на шанування пам'ятних дат та історичних постатей), краєзнавства, туризму, охорони довкілля, фізкультури, спорту, популяризації здорового способу життя.

Важливу роль у просвітницькій діяльності посідає відновлення історичної пам'яті про тривалі державницькі традиції України: Київська Русь, Литовсько-Руська держава, козацька держава, Гетьманщина, УНР, ЗУНР. Особливого значення набуває порівняльно-історичні відомості про переривання державності в інших європейських країнах, які на сьогодні являють собою потужні європейські нації. Спеціального розгляду потребують історичні обставини, які призводять до переривання державності. А отже, вкрай особливого значення набувають довідкові видання на історичну тематику.

Енциклопедичні видання як жодні з інших відповідають одному з пунктів про шляхи реалізації Стратегії та індикатори ефективності її реалізації, який звучить так: *підвищення рівня знань у дітей і молоді про видатних особистостей українського державотворення, визначних вітчизняних учених, педагогів, спортсменів, провідних діячів культури і мистецтва, а також духовних провідників Українського народу.*

Найкращим чином подібне завдання може бути реалізоване за допомогою створення спеціальних біографічних енциклопедій про видатних людей (з окремої галузі або регіону тощо) або спеціальних персональних енциклопедій про окремих людей. Серед останніх сьогодні маємо видання про Т. Шевченка («Шевченківська енциклопедія», «Шевченківський словник»), І. Франка («Франківська енциклопедія», електронна «Енциклопедія життя і творчості Івана Франка»), Лесю Українку (електронна «Енциклопедія життя і творчості Лесі Українки»), М. Костомарова (енциклопедичний довідник «Микола Костомаров: Віхи життя і творчості»).

Серед енциклопедій про визначних українців, яких варто знати й пишатися ними, багато видань регіонального характеру. Серед них є:

- «Діячі історії, науки і культури Закарпаття»,
- «Енциклопедія Закарпаття. Визначні особи ХХ століття»,
- «Миколаївці. 1789–1999»,
- «Митці Буковини»,
- «Митці Рівненщини»,
- «Місто і люди. Єлисаветград – Кіровоград, 1754–2004»,
- «Сумщина в іменах»,
- «Черкаський край в особах. 1941–2001» та деякі інші (докладніше див. – [1]).

Енциклопедією національного значення є багатотомна «Енциклопедія сучасної України». В опублікованих на сьогоднішній день 18 томах широко представлено ви-

датних осіб України. Незважаючи на те, що це видання – універсального типу (не лише про персоналії, а й про інші сфери українського життя), іншого, який би вміщував більше персоналій, не існує. Відомий громадський діяч, президент Міжнародної асоціації українців Ярослав Дмитрович Ісаєвич якось назвав ЕСУ національним біографічним енциклопедичним словником. В Україні віднедавна існує також Український національний біографічний архів (у вигляді електронного науково-інформаційного ресурсу в мережі Інтернет), започаткований Інститутом біографічних досліджень Національної бібліотеки України імені Володимира Вернадського.

Отже, у сфері державного розвитку національної видавничої справи та популяризації енциклопедичній справі має бути відведене належне місце. Забезпечити суспільство доступом до якісних енциклопедичних видань національного й регіонального характеру, зокрема й за рахунок підготовки нових, означає підвищити рівень освіченості громадян, покращити їхні інтелектуальні здібності. Такі видання, без сумніву, мають великий потенціал слугувати засобом виховання патріотичних почуттів і гордості за свою країну, що в сьогоdnішніх умовах для України особливо актуально (йдеться передусім про енциклопедії, в яких міститься інформація про видатних осіб національного й регіонального значення, а також видання, у яких акцент зроблено на висвітленні досягнень України чи регіонів в галузі науки, техніки, культури тощо). Тож розвиток енциклопедичної справи має бути стратегічним напрямом у здійсненні державної гуманітарної політики нашої держави.

Література

1. Березюк Т., Іщенко О., Пилипчук Р., Савченко О., Фещенко Н., Шушківський А. Здобутки української енциклопедистики: коротка характеристика видань // Наука України у світовому інформаційному просторі / НАН України. Вип. 12. К.: Академперіодика, 2015. С. 88–109.
2. З історії енциклопедистики (Курилас Б. Доба енциклопедій) // Українські електронні та паперові енциклопедичні видання: основні здобутки та перспективи / НАН України; Ін-т енциклопедичних досліджень. К.: Академперіодика, 2015. С. 217–235.
3. Недюха М. Правова ідеологія українського суспільства / Міжрегіональна академія управління персоналом. К., 2012. 400 с.

REGIONAL AND NATIONAL ENCYCLOPEDIAS IN VIEW OF THE STATE HUMANITARIAN POLICY

The study focuses on the fact that encyclopedic publications, both national and regional, play an important role in raising the level of education of citizens, improving their intellectual abilities, inculcating patriotic feelings and pride in their country. On this basis, the authors express the idea that the development of encyclopedic affairs in the state should be a strategic direction in the implementation of the state humanitarian policy.

Keywords: *encyclopedia, regional encyclopedia, humanitarian policy of Ukraine, development of society.*